

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Uit de kunst

De wankele waarheid in oorlogstijd

door **Rien Fraanje** De auteur is oud-directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. In deze rubriek belicht hij de politieke actualiteit vanuit de kunsten.

Het verhaal gaat dat regisseur en producer Steven Spielberg direct na de verkiezing van Donald Trump tot president van de Verenigde Staten besloot dat hij prioriteit moest geven aan een film over de poging van de Amerikaanse regering om een ongewenste waarheid over de niet te winnen Vietnamoorlog in de doofpot te stoppen. Hollywoods succesvolste producer aller tijden (*Jaws*, *Back to the Future*, *Schindler's List*) was eigenlijk met een ander filmproject bezig, maar omdat hij zag dat de nieuwgekozen president het niet zo nauw nam met de persvrijheid, meende hij dat het waar gebeurde verhaal over de vrije media die in 1971 de mond werden gesnoerd eerst verteld moest worden.

The Post is door de Russische inval in Oekraïne weer razend actueel

Het resultaat van deze bliksemactie was de boeiende film *The Post*, met steracteurs Tom Hanks en Meryl Streep in de hoofdrollen. De eerste speelt Ben Bradlee, hoofdredacteur van *The Washington Post*. Streep is Kay Graham, die als erfgenaam opeens de eigenaresse is geworden van het familiebedrijf dat de gerenommeerde krant uitgeeft.

Als de film begint heeft *The New York*

Times een onthullend artikel gepubliceerd over wat later de Pentagon Papers is gaan heten. In het artikel schrijft de krant dat militaire analisten al in de jaren zestig de inschatting maakten dat een interventie van de VS in Vietnam niet tot een overwinning zou leiden. In 1971 betekent dit nieuws dat de politiek een oorlog die vele jonge Amerikaanse mannen het leven kostte, jarenlang heeft voortgezet terwijl bekend was dat die niet te winnen was.

Het is daarom niet heel verrassend dat het Amerikaanse ministerie van Defensie niet op openbaarmaking zit te wachten. De regering sleept *The New York Times* voor de rechter voor een juridisch gevecht. Het zou hier namelijk gaan om staatsgeheimen die de krant nooit naar buiten had mogen brengen. Verdere publicatie van relevant nieuws uit de Pentagon Papers wordt noodgedwongen opgeschort.

De klokkenluider die de duizenden pagina's tellende analyses lekte, klopt vervolgens aan bij *The Washington Post*. Hoofdredacteur Bradlee ziet zijn kans schoon en hapt gretig toe. Maar Graham staat op het punt om de krant te verkopen. Haar financiële adviseurs ontraden haar de publicatie, om het voortbestaan van de krant niet in gevaar te brengen. Op zijn Hollywoods wordt dit verhaal teruggebracht tot een eenduidige vraag over goed en kwaad: kiest de krant

voor het grotere belang van de waarheid en persvrijheid, of redt ze haar eigen (financiële) hachje?

Verliezer

Het gezegde leert dat de waarheid in tijden van oorlog de eerste verliezer is, en dit blijkt ook in de democratische VS aan het begin van de jaren zeventig weer het geval. *The Post* laat zien dat in een democratische rechtsstaat die waarheid op subtiel wijze wordt ondermijnd, onder andere via rechtszaken en door de uitoefening van onmetelijke druk op hoofdrolspelers, bijvoorbeeld dat ze hun carrière niet op het spel moeten zetten.

In een autocratie als Rusland gaat het er minder subtiel aan toe. Daar beslist de regering dat een oorlog geen oorlog mag heten. En wie dan toch over een oorlog spreekt, gaat als landverrader de gevangenis in.

Controle over het nieuws over een oorlog betekent: controle over het draagvlak voor die oorlog. Of je nu een democratie of een autocratie bent, een oorlog win je niet als je niet ook de feiten naar je hand weet te zetten.

Spielberg zag de relevantie en urgentie van de film vanwege de verkiezing van Trump, maar nog geen vijf jaar na verschijnen blijkt *The Post* door de Russische inval in Oekraïne weer razend actueel.

Moed

Spielberg zet in de film nog een tweede verhaallijn uit, op een andere manier ook onverminderd relevant. Hij laat zien dat een halve eeuw geleden de financiële, politieke en journalistieke elite exclusief uit mannen bestond. Tegen wil en dank moet Kay Graham zich na het overlijden van haar echtgenoot bewegen tussen zelfgenoegzame mannen die haar zonder enige terughoudendheid behandelen

Steven Spielbergs *The Post* (2017), met onder anderen Meryl Streep en Tom Hanks

als een wezen dat niet in staat is om belangrijke beslissingen te nemen.

In een mooie scène aan het einde van de film zet de vrouw van Bradlee haar man op zijn plaats als hij vist naar een schouderklopje vanwege de beslissing om de Pentagon Papers te publiceren. ‘Dat is moedig van Kay’, zegt zijn vrouw.

‘Nou, niet alleen van haar, hoor’, pruilijpt hij.

‘Ach, wat heb jij nu te verliezen?’, riposteert zijn vrouw. ‘Kay heeft nooit zien aankomen dat ze hierbij betrokken zou worden. Ze heeft een positie waarvan veel mensen denken dat ze die niet verdient. Als je maar vaak genoeg hoort dat jouw mening er niet zoveel toe doet; als ze niet langs je heen kijken, omdat ze je niet eens zien staan; als je zo lang zo behandeld bent, ga je denken dat ze gelijk hebben. Dat zij hiervoor gekozen heeft, dat ze haar fortuin op het spel zet en het bedrijf waarmee ze is opgegroeid – dat is moedig.’

Persvrijheid is zo fragiel dat die soms afhankelijk is van de moed van een enkeling.